

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI

**EKONOMİK GELİŞMELERE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRME RAPORU**

2009–2010

İÇİNDEKİLER

I. DIŞ EKONOMİK GELİŞMELER	4
I.1. Dünya Ekonomisinde Gelişmeler	4
I.2. Dünya Ticaretinde Gelişmeler	5
I. 3. Dünya Mal ve Enerji Fiyatları	6
I.4. Dünya Finansal Sisteminin Yapısı.....	8
II. TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER	11
III. 2010 YILI İÇİN BEKLENTİLER	22
KAYNAKÇA	22

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 2008 Yılında Dünya Ekonomisinde Finansal Yapı ve Büyüklükleri	9
Tablo 2: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon\$)	12
Tablo 3: Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları (%)	13
Tablo 4: Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektör Dağılımı (Milyon \$)	17
Tablo 5: Net Uluslar arası Yatırım Pozisyonu (Milyon \$).....	19
Tablo 6: Ödemeler Dengesi (Milyon \$)	21

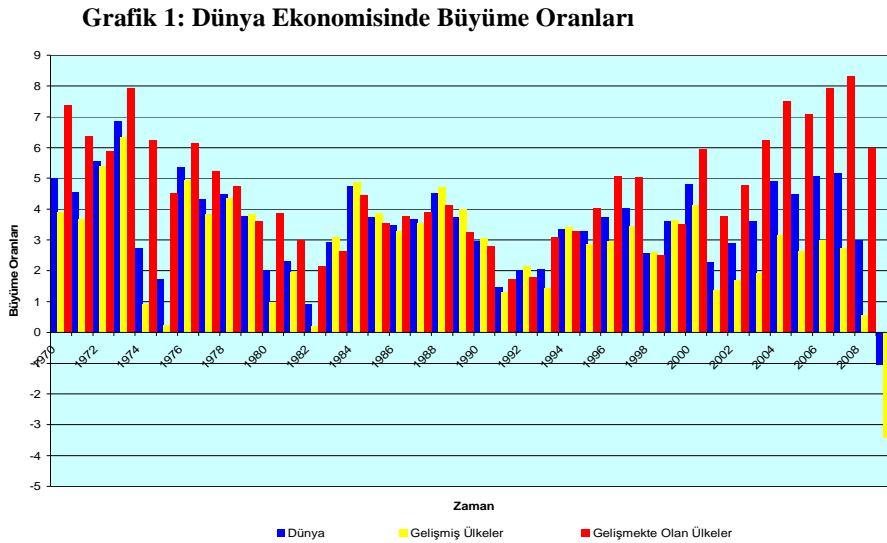
GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Dünya Ekonomisinde Büyüme Oranları.....	4
Grafik 2: Dünya Ticaretinin Gelir Elastikiyeti.....	5
Grafik 3: Dünya Ticaret Hacmi.....	6
Grafik 4: Dünya Mal Fiyatları Göstergeleri (% değişim)	7
Grafik 5: Doğal Kaynaklara Dayalı Enerji Fiyatlarında Değişim (%).....	8
Grafik 6: 1999–2008 Türkiye Ekonomisinde Büyüme Oranları.....	14
Grafik 7: Ocak 2005-Ekim2009 Sanayi Üretim Endeksi Zamana Bağlı Eğlimi (Trend –Cycle)...	15
Grafik 8: Dünya Ekonomisinde Büyüme Oranları (%).....	16

I. DIŞ EKONOMİK GELİŞMELER

I.1. Dünya Ekonomisinde Gelişmeler

Dünya Ekonomisinin 1970–2008 yılları arasındaki büyüme oranı Grafik 1’de görülmektedir. Grafik 1’e göre Dünya Ekonomisinde büyüme hızı arttığında, gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme oranlarının 1970–1982 ve 2001–2008 dönemlerinde daha yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. 2009 tahmini verilerine göre Dünya Ekonomisinde büyüme oranı % -1 olacağı beklenmektedir. Buna karşın gelişmiş ülkelerin ortalama %-3,5 oranında küçüleceği tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkelerin bu zaman içinde yaklaşık %1,5 oranında büyüyeceği beklenmektedir.

Kaynak: Global Stability Report

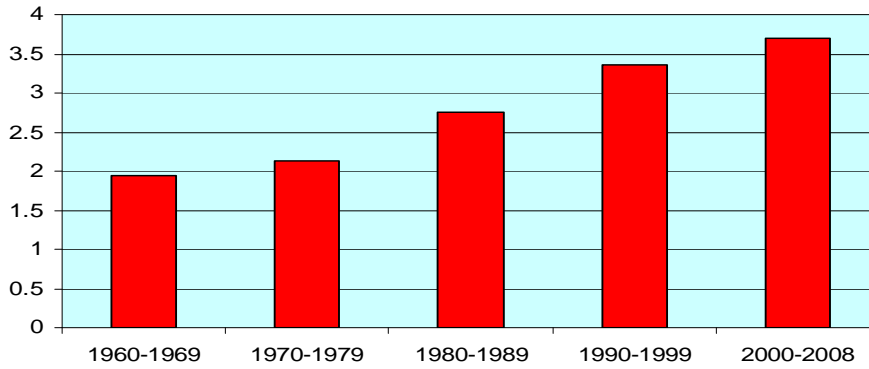
2009 yılında gelişmiş ülkelerin %-3,5 oranında küçülme oranları, 1970 yılından itibaren ilk defa görülmektedir. Bu durum Dünya Ekonomisinde önemli bir dönüşüm sürecinin başlangıcı olarak tanımlanabilir. Genel olarak gelişmiş ülkelerdeki büyüme oranlarının negatif olması, bu ülkelerin Dünya Ekonomisi içindeki payları açısından Dünya Ekonomisindeki küçülmenin kaynağını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Dünya Ekonomisinde 2000 yılından sonra büyümenin önemli kaynağını dış ticaret oluşturmuştur. Ülkelerin daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmalarının önemli nedeni de, gelir artışlarına bağlı olarak dış ticaretin büyümesidir. Bu açıdan dış ticaret ile büyüme oranları arasında 2001–2007 döneminde önemli bir karşılıklı etkileşim ortaya çıkmıştır.

I.2. Dünya Ticaretinde Gelişmeler

Dünya Ekonomisindeki ticaretin gelir elastikiyeti verileri Grafik 2’de 10 yıllık dönemler itibariyle ortalama olarak görülmektedir. Bu tabloya göre Dünya Gelirinde ortaya çıkan %1lik artış, Dünya Ticaretinin 1960–1969 döneminde yaklaşık %2 artmasına yol açarken, bu oran günümüze kadar yükselmiştir. 2000–2009 yılları arasında bu oran %3,5’un üzerine çıkmıştır. Bu dönemde büyüme oranlarında ortaya çıkan artış eğiliminin önemli bir nedenin dış ticaret olduğu dikkate alınır, gelir artışları ile dış ticaret arasında önemli bir karşılıklı etkileşimin ortaya çıktığı görülmektedir.

Grafik 2: Dünya Ticaretinin Gelir Elastikiyeti

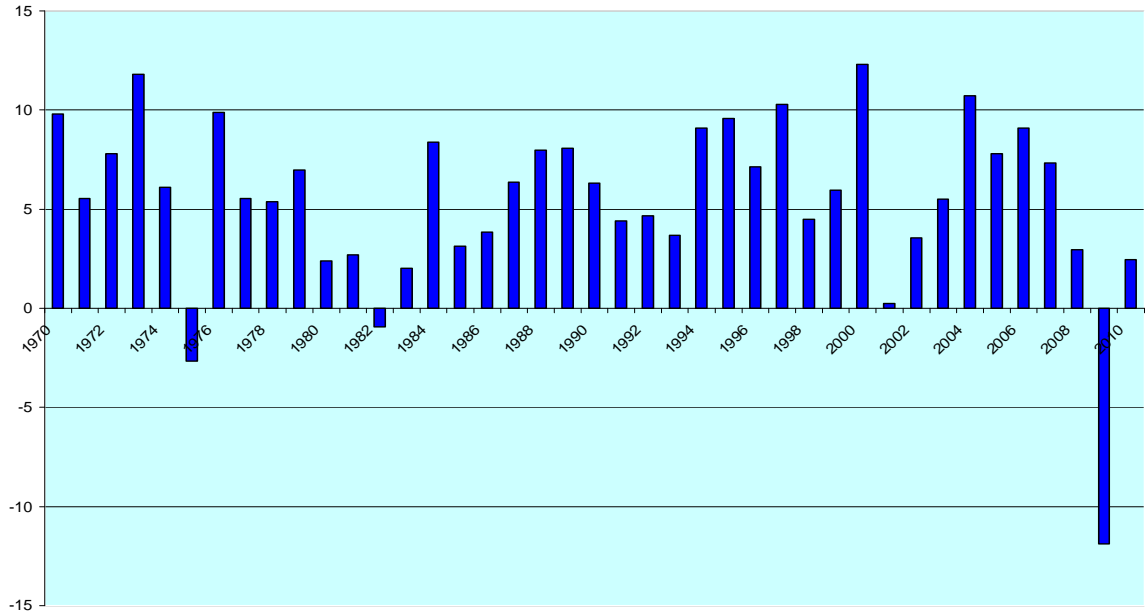

Kaynak: Global Stability Report

Dünya Ticaretinde ortaya çıkacak bir azalma, hem büyüme hem de dolaylı olarak büyüme üzerinden ticaret hacmi üzerinde önemli bir küçülmeye yol açacaktır. Grafik 3’de Dünya Ticaret hacmindeki küçülmenin oranı görülmektedir. Bu açıdan bu oran Dünya Ekonomisi ve dışa açık ekonomiler üzerinde önemli bir küçülme etkisi yaratmıştır. Bu etkinin Dünya Ekonomisi üzerindeki etkisinin azalması için önemli bir zamanın geçmesi gerekecektir. Çünkü Dünya Ekonomisinde ticaretin yapısında önemli bir farklılaşma

ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, ana girdi konumunda olan enerji fiyatlarındaki yükselişler ile petrol fiyatlarındaki artışlar ülkelerin dış ticaretten doğan avantajlarını ortadan kaldıracak düzeydedir. Bu da ticaret hacminin daralmasına yol açacak önemli bir faktördür.

Grafik 3: Dünya Ticaret Hacmi

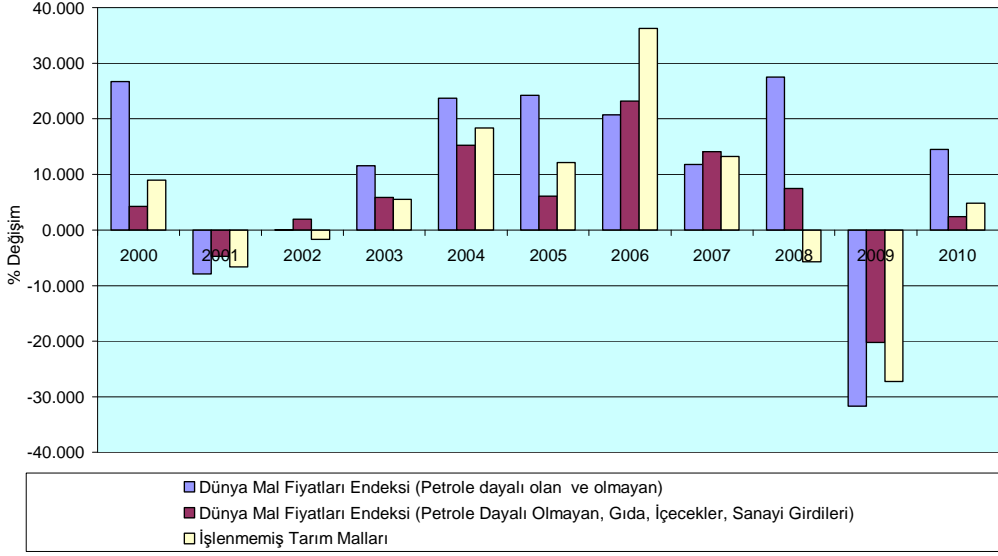
Kaynak: IMF, World Outlook Report, Ekim 2009

Bununla birlikte, ana girdi konumunda olan enerji fiyatlarındaki yükselişler ile petrol fiyatlarındaki artışlar ülkelerin dış ticaretten doğan avantajlarını ortadan kaldıracak düzeydedir. Bu da ticaret hacminin daralmasına yol açacak önemli bir faktördür.

I. 3. Dünya Mal ve Enerji Fiyatları

Dünya mal fiyatlarındaki değişimlerin göstergelerine göre 2007 yılından itibaren mal fiyatlarında artış eğilimi yavaşlamıştır (Grafik 4).

Grafik 4: Dünya Mal Fiyatları Göstergeleri (% değişim)

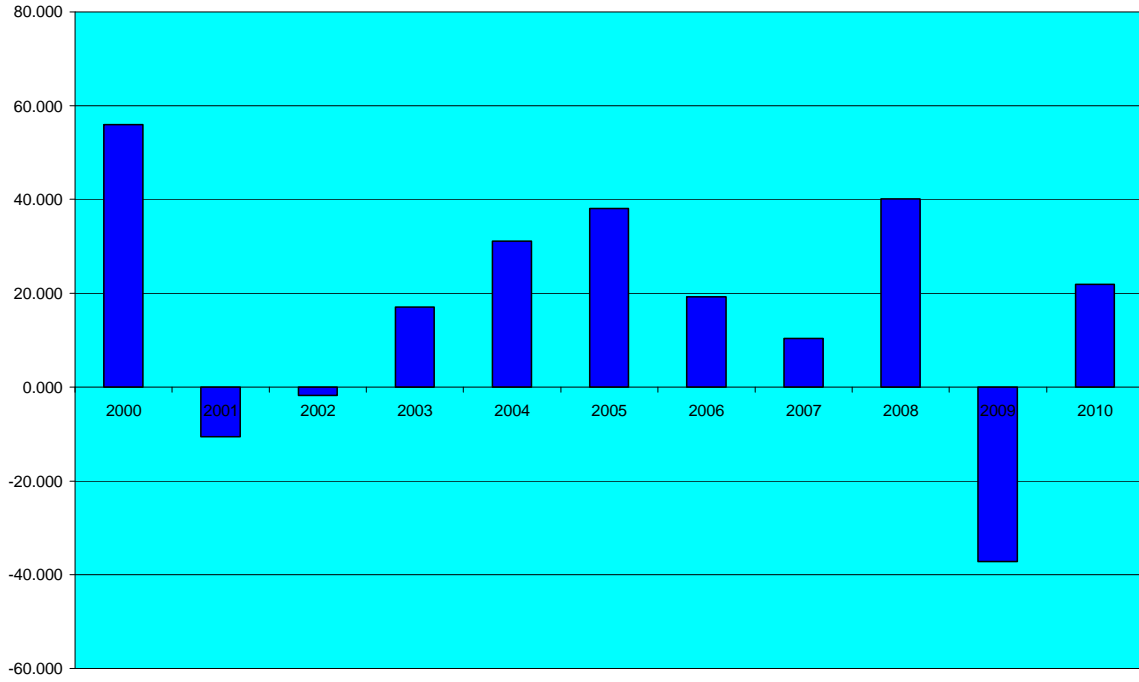
Kaynak: Global Stability Report

2008 yılında Petrole dayalı olan ve olmayan mal fiyatlarında önemli bir artış eğilimi olmasına rağmen, bu artış oranları 2009 yılında tersine dönmüştür. 2009 Yılında Petrole dayalı olmayan, gıda ürünleri, içecekler, sanayi ara malları ve işlenmemiş tarım ürünleri fiyatlarında sırasıyla %-32, -%20 ve -%27 oranlarında düşüşler yaşanmıştır. 2010 yılında bu düşüşlerden daha düşük oranda fiyat artışları beklenmektedir. Burada baz yılın etkisi de dikkate alınırsa bu artışların enflasyon etkisi sınırlı olacaktır.

Grafik 5’de doğal kaynaklara dayalı üretilen enerjinin dünya ölçeğinde fiyat değişimi görülmektedir. Bu tabloya göre enerji fiyatlarında 2009 yılında %-37 oranında bir fiyat düşüşü beklenmektedir. Bu fiyat düşüşü enflasyonist baskıları azaltan önemli bir faktör olarak görülse de petrol, doğal gaz üretilen satan ülkelerin gelirinde de ortaya çıkacak etkiler hakkında da bilgi vermektedir. Bu nedenle söz konusu ülkelerin mal taleplerinde bir azalma ortaya çıkacaktır. Bu da dış ticaret üzerinde daraltıcı etkileri ortaya çıkaracak önemli bir faktördür. Nitekim Türkiye’nin dış ticareti içindeki payını artırmak istediği Rusya’nın 2009 yılı için büyüme

oranında beklentisi %-7,5 Bununla birlikte 2008 yılında dünya petrol fiyatları yaklaşık olarak %36 oranında artmıştır. Bu fiyat artışları 2009 yılının ilk altı ayında yavaşlama eğilimi göstermiş ardından da 2009 yılının Kasım ayına kadar artış eğilimine girmiştir. Petrol fiyatlarındaki bu artış petrol üreten ülkelerde krizin etkilerinin büyüme oranları üzerindeki etkisini azaltmıştır.

Grafik 5: Doğal Kaynaklara Dayalı Enerji Fiyatlarında Değişim (%)

Kaynak: Global Stability Report

I.4. Dünya Finansal Sisteminin Yapısı

1980'li yılların başından itibaren Dünya Ekonomisinde bir finansal serbestleşme sürecine bağlı olarak finansallaşma yaşanmıştır. Bu finansallaşma eğiliminin son şekli ve finansal sistemin yapısı ile ilgili bilgiler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: 2008 Yılında Dünya Ekonomisinde Finansal Yapı ve Büyüklükleri

	GDP	Toplam Rezerv (Altın Hariç)	Hisse Senedi Kapitalisasyon	Borçlanma araçları			Banka Aktif Büyüklükleri	Finansal Sistemin Büyüklüğü/GDP
				Kamu	Özel	Toplam		
Dünya	60,917.50	6,787.80	33,513.10	31,665.90	51,863.70	83,529.60	97,381.40	352
AB	17,037.40	278.4	7,262.80	8,845.30	20,291.70	29,137.00	46,802.40	488.3
Kuzey Amerika	15,941.00	110.4	12,771.10	8,642.90	23,521.30	32,164.20	16,528.70	385.6
Kanada	1,499.60	43.8	1,033.40	750.9	755.7	1,506.60	2,532.20	338.2
ABD	14,441.40	66.6	11,737.60	7,892.10	22,765.60	30,657.70	13,996.50	390.5
Japonya	4,910.70	1,009.40	3,209.00	9,116.30	2,362.10	11,478.40	10,027.00	503.3
AB Ülkeleri								
Avusturya	414.8	8.9	76.3	216.4	480.1	696.5	719.5	359.8
Belçika	506.2	9.3	167.4	501	612.2	1,113.20	1,908.80	630.1
Danimarka	340	40.5	140	100.4	631.4	731.8	1,333.50	648.6
Finlandiya	271.9	7	157.5	119	123.5	242.5	410.5	298.1
Fransa	2,867.00	33.6	1,490.60	1,481.60	3,052.80	4,534.30	10,469.00	575.3
Almanya	3,673.10	43.1	1,110.60	1,646.70	3,842.90	5,489.60	6,540.90	357.8
Yunanistan	357.5	0.3	90.9	478.6	162.2	640.9	556.3	360.3
İrlanda	267.6	0.9	49.5	106.5	488.8	595.3	1,360.00	749.3
İtalya	2,313.90	37.1	522.1	1,998.70	2,495.20	4,493.90	3,295.30	359.2
Lüksemburg	55	0.3	66.6	0	107.1	107.1	776.4	1,728.30
Hollanda	877	11.5	206.6	402.8	1,655.10	2,057.90	3,044.00	605.3
Portekiz	244.6	1.3	74.8	188.9	292.7	481.6	277.2	340.7
İspanya	1,602.00	12.4	948.4	634	2,692.40	3,326.40	2,954.50	451.3
İsviçre	479	25.9	270	128.6	512.8	641.4	616.5	319
İngiltere	2,680.00	44.3	1,868.20	835.1	3,135.20	3,970.30	12,341.60	678.4
Gelişmekte Olan Ülkeler	20,605.90	4,286.80	8,558.90	4,712.20	3,103.20	7,815.40	18,020.00	166.9
Asya	8,902.00	2,356.30	5,326.70	2,735.70	2,097.20	4,832.90	11,708.40	245.7
Latin Amerika	4,209.00	497.2	1,456.60	1,153.80	654.3	1,808.10	2,189.80	129.6
Doğu Asya	2,087.00	320.8	689.6	44.8	76.3	121.1	1,363.60	104.2
Afrika	1,282.40	332.9	444.5	72.7	82.3	155	693.1	100.8
Avrupa	4,125.50	779.6	641.6	705.1	193.2	898.3	2,065.20	87.4

Kaynak: Global Stability Report

Tablo 1'e göre Dünya Gelirinin yaklaşık olarak 61 Trilyon olduğu gör÷lmektedir. Bu 61 Trilyonluk gelirin çevrilmesi için finansal sistemin elinde bulunan rezerv miktarı 6,5 Trilyon Dolar'dır. Hisse senetlerinin toplam piyasa değeri 33,5 Trilyon Dolar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında dünya hisse senetleri piyasalarının toplam kapitilasazyonun dünya GSMH oranı yaklaşık olarak %45 tir.

Dünyadaki borçlanma araçlarının toplam değeri 83,5 Trilyon Dolar olup Dünya GSMH'nı aşmıştır. Dünya bankacılık sisteminin aktif büyüklüğü de 97.381 Trilyon Dolarla ulaşmış olup, bu değerlerin toplamı dünya finansal sisteminin büyüklüğünü oluşturmaktadır. Bu verilere göre dünya finansal sistemi piyasa ağırlıklı bir yapıya dönüşmüştür. Piyasa ağırlıklı bu yapının en önemli özelliği, piyasa içindeki araçların teknik açıdan denetiminin zor olmasıdır.

Finansal piyasalardaki araçlar açısından değerlendirildiğinde, özel kesimin yükümlülüğünün kamu kesiminin üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Dünya Ekonomisinin sürükleyici güçlerinin faiz oranlarına karşı duyarlılığının arttığını göstermektedir. Faiz oranlarına karşı duyarlılığın artmasının önemli göstergelerinden biri de finansal sistemin büyüklük oranlarıdır. Tablo 1'de finansal sistemin büyüklüğünün GSMH oranı Dünya, bölgeler ve ülkelere göre gör÷lmektedir.

Dünya Ekonomisinde finansal sistemin büyüklüğü türevler hariç yaklaşık Dünya GSMH'nın 3,5 katı büyüklüğündedir. Bu rakama türevler eklenirse bu büyüklük yaklaşık olarak 12 katına çıkmaktadır. Bu açıdan Dünya Ekonomisinde önemli bir finansal baskı vardır. Ekonomik konjonktürün büyüme aşamasına geçmesinin sonucunda faiz oranlarının yükselmesine bağlı olarak, önemli boyutta finansal hareketleri ortaya çıkaracaktır. Böylece söz konusu konjonktür içinde faiz oranları enflasyonu önleme yönünde araç olma özelliğini kaybedebilir.

II. TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER

Dünya ekonomisinde yaşanan son finansal krizin etkilerinin devam ettiği bir zaman dönemindeyiz. Bu krizin önemli özelliği gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmış bir finansal kriz olması ve gelişmekte olan ülkelere etkisini reel sonuçlarının olmasıdır.

Türkiye'nin bu kriz sürecini 2001 krizinden farklı yaşamasının nedeni, dış talebin ve döviz kurlarının ülkenin 1980 yılından bu yana dayandığı sanayileşme stratejisinin bir sonucu olarak büyüme üzerindeki katkısının azalmış olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye yaşamış olduğu tüm kriz süreçlerinden dış talebin varlığıyla çıkmıştır. Böylece 1994 ve 2001 finansal krizlerinin etkisi ortalama 12–18 ay sonra ortadan kalmış ve ekonomi hızla buymuştur. 2001 finansal krizinden sonra “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı çerçevesinde ekonomide hızlı bir özelleştirme ve finansal sistemde yeniden yapılanma gerçekleştirilmiştir. Ancak gerek 1994 gerekse 2001 krizlerinden sonra uygulamaya konulan politikaların hiç birinde bir sanayi politikası veya sanayileşme stratejisine yer verilmemiştir.

Türkiye Ekonomisi 2001 krizini izleyen dönemde dünya ekonomisindeki konjonktür etkisiyle büyüme oranlarında önemli bir eğilimi yakalamıştır. Bu eğilim Dünya finansal piyasalarındaki likidite bolluğu ile bu likidite bolluğunun desteklediği kredilendirmeye dayalı talep ile yakalanmıştır. Bugün bu dönemin sonunu yaşıyoruz.

2001 sonrası dönemde Türkiye Ekonomisi Sanayi Sektöründeki en önemli gelişme temel girdi üreten sektörlerin kamuya ait olanlarının özelleştirilmiş olması ve enerji piyasasının oluşturulmasına yönelik uygulamaların ekonominin üretim sektöründe önemli bir yapı değişikliğine neden olmasıdır. Bu yapı sanayi sektöründe fiyatlamada farklı uygulamaları gerekli kılmaktadır. Ancak bu uygulamalar ihracata dayalı olarak büyümeyi öngören Türkiye'nin var olan mukayeseli avantajlarının kaybedilmesine yol açmıştır.

Türkiye'de içeride üretip dışarıya mal satanların gelirleri azalırken, içeride bu alanlara yatırım yapanların gelirleri artmıştır. İktisatçıların kavramıyla ticarete konu olmayan mal sektörleri büyürken ve gelirleri artarken, ticarete konu olan malları üreten ve ihraç edenlerin gelirleri azalmıştır. Ve İlk olarak Türk İhracatçısı piyasa koşullarından temel girdileri alamaya başlarken likidite kriziyle karşı karşıya kalmıştır.

Tablo 2: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon\$)

Sektörler	2004	2005	2006	2007	2008	Ocak-Eylül	
						2008	2009
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	4.00	5.00	5.00	5.00	23.00	19.00	22.00
Bahççılık	2.00	2.00	1.00	3.00	18.00	16.00	1.00
Madencilik ve Taşocakçılığı	73.00	40.00	122.00	336.00	152.00	113.00	55.00
İmalat Sanayii	190.00	785.00	1,866.00	4,210.00	3,924.00	3,214.00	1,296.00
<i>Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı</i>	78.00	68.00	608.00	766.00	1,245.00	890.00	114.00
<i>Diğer İmalat</i>	30.00	231.00	461.00	1,868.00	1,751.00	1,647.00	370.00
Elektrik, Gaz ve Su	66.00	4.00	112.00	567.00	1,068.00	453.00	1,538.00
İnşaat	3.00	80.00	222.00	285.00	385.00	178.00	333.00
Toptan ve Perakende Ticaret,	72.00	68.00	1,166.00	169.00	2,084.00	1,373.00	238.00
Oteller ve Lokantalar	1.00	42.00	23.00	33.00	24.00	21.00	4.00
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	639.00	3,285.00	6,696.00	1,116.00	170.00	142.00	234.00
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	69.00	4,018.00	6,957.00	11,662.00	6,069.00	5,303.00	296.00
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	3.00	29.00	99.00	560.00	674.00	471.00	393.00
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	35.00	74.00	265.00	177.00	149.00	146.00	3.00
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	33.00	103.00	105.00	13.00	58.00	43.00	34.00
Toplam	1,190.00	8,535.00	17,639.00	19,136.00	14,798.00	11,493.00	4,447.00

Kaynak: T.C. Hazine Müsteşarlığı Aylık Ekonomik Göstergeler

Yukarıdaki Tablo 2’de Türkiye’ye doğrudan gelen yabancı yatırımların 2004 sonrasındaki gelişimi görülmektedir. Bu gelişimde üzerinde dikkatle durulması gerekli nokta doğrudan gelen yabancı yatırımların genel olarak ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri ile mali aracılık faaliyetleri ile ilgili alanlara yönelik olarak gelmiş olmalarıdır. Türkiye gelen toplam yabancı sermaye 2005 yılından sonra önemli bir artış göstermiştir.

Genel olarak 2005- 2009 yılları arasında doğrudan gelen yabancı yatırımlar 10 Milyar \$ üzerindedir. Bu zaman aralığında 2006 ve 2007 yıllarında gelen yabancı sermaye en yüksek oranda olmuştur. Bu dönemde gelen yabancı sermayenin 2006 yılında yaklaşık %38 ulaştırma ve haberleşme sektörüne, yaklaşık %39.5 de finansal sektöre gelmiştir. Bu oranlar 2007 yılında ulaştırma ve haberleşme sektörü için %5 gerilemiş finansal sektör için %60 çıkmıştır. İmalat sanayinin bu gelen yabancı sermayeden aldığı pay sırasıyla 2006 yılında %10 ve 2007 Yılında da %27 olmuştur. Bu açıdan bakıldığında gelen doğrudan sermaye yatırımları ticarete konu olmayan mal sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Bu sektörlerin kullandıkları teknolojiler açısından dışa bağımlı

oldukları dikkate alınır ise ithalatın artmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle ticarete konu olmayan mal sektörü döviz yaratmamasına karşın döviz talebinde bulunmaya başlamıştır.

Tablo 3’de yabancı sermayenin ağırlıklı geldiği sektörlerin GSYİH içindeki payları görülmektedir. Yabancı sermayenin en yüksek oranda geldiği sektör olan mali aracı kuruluşların faaliyetleri sektörünün GSYİH içindeki payı yaklaşık %3ler civarındadır.

GSYİH içinde önemli bir paya sahip olan ulaştırma ve haberleşme sektörüne yönelik yabancı sermaye akımları büyüme üzerinde önemli bir katkı yapmıştır. Ancak bu katkının ithalat bağımlılığını artıran önemli bir etkisi de vardır.

Tablo 3: Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları (%)

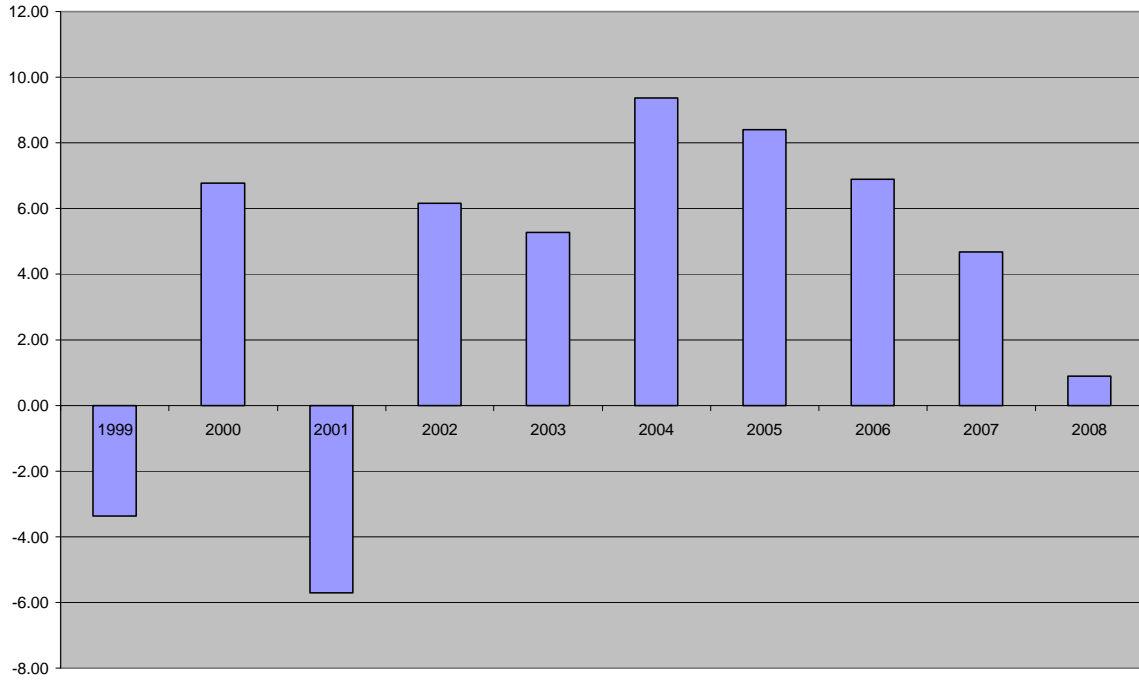
SEKTÖRLER	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tarım, Avcılık ve Ormanlık	9.7	9.3	9.1	8.0	7.4	7.5
Balıkçılık	0.2	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2
Madencilik ve Taşocaklığı	1.0	1.1	1.2	1.2	1.2	1.4
İmalat Sanayii	17.7	17.4	17.3	17.2	16.8	16.2
Elektrik, Gaz, Buhar ve Sıcak Su Üretimi ve Dağıtım	2.2	1.9	1.8	1.8	1.9	2.1
İnşaat	4.0	4.4	4.4	4.7	4.9	4.7
Toptan ve Perakende Ticaret	12.3	12.7	12.4	12.5	12.2	12.2
Oteller ve Lokantalar	2.2	2.3	2.2	2.2	2.3	2.3
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	13.8	13.6	13.7	13.7	13.9	14.2
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	3.4	3.3	2.8	2.9	3.2	3.5
Konut Sahipliği	8.3	8.6	9.3	9.8	10.8	11.2
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	3.3	3.4	3.5	3.7	4.1	4.3
Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik	4.6	4.5	4.0	3.9	3.9	3.8
Eğitim	2.8	2.7	2.7	2.8	2.9	2.9
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	1.5	1.5	1.6	1.6	1.6	1.6
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	1.9	1.7	1.6	1.7	1.7	1.7
Eviçi Personel Çalıştıran Hanehalkları	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
Sektörler Toplamı	89.0	88.5	88.1	88.1	89.5	89.9
Dolaylı Ölçülen Mali Aracılık Hizmetleri (-)	1.9	1.7	1.4	1.4	1.5	1.6
Vergi-Sübvansiyon	12.9	13.2	13.3	13.2	12.1	11.7
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TÜİK

Grafik 6’da Türkiye’de 1999–2008 yıllarına ait büyüme oranları görülmektedir. Büyüme oranları ile doğrudan gelen yabancı sermaye arasındaki ilişki analiz edilecek olursa Yabancı sermayenin en yüksek miktarda geldiği zaman dönemi içinde Büyüme oranlarında bir düşüşün olduğu

görülmektedir. Nitekim yabancı sermayenin yüksek oranda geldiği 2006–2007 yıllarında büyüme oranları bir önceki yıllara sırasıyla 2,5 ve 3 puan düşüş göstermiştir. 2006 yılındaki düşüşün ana nedeni Avrupa Merkez Bankasının faiz oranlarını artırması neden olmuştur.

Grafik 6: 1999–2008 Türkiye Ekonomisinde Büyüme Oranları

Kaynak: TCMB Elektronik ve Dağıtım Sistemi

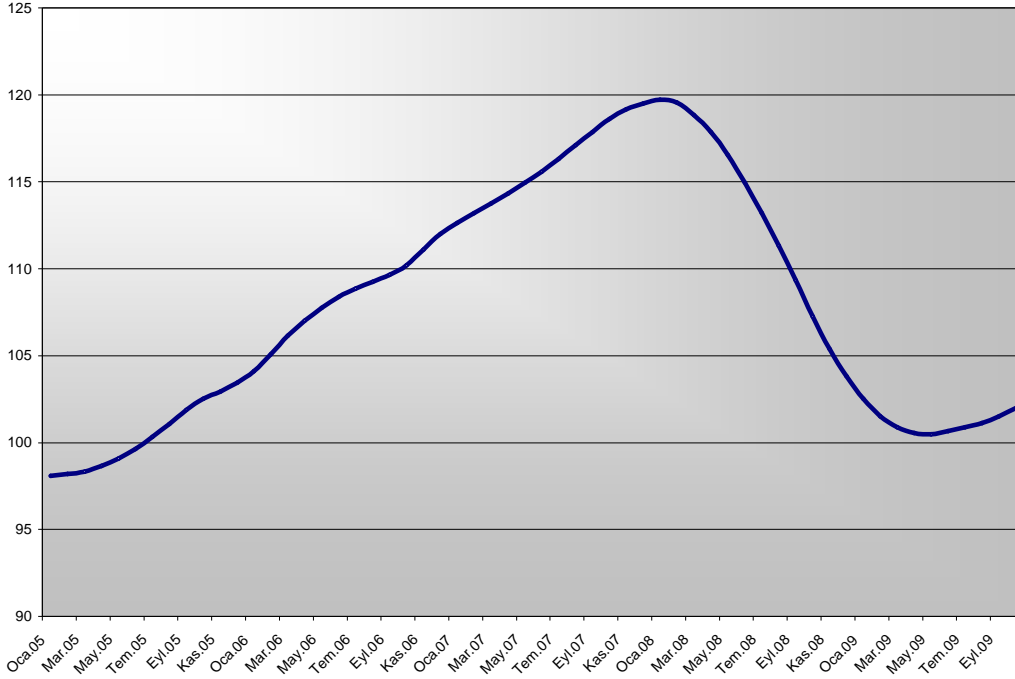
2008 yılındaki büyüme oranının %2 altına düşmesinin en önemli nedeni küresel finansal krizdir. Küresel finansal krizin Türkiye Ekonomisinde Sanayi Sektörü üzerindeki etkisi Sanayi Üretim Endeksinin (SÜE) eğiliminden görülmektedir. Grafik 7’de 2005 Ocak ve 2009 Ekim dönemini kapsayan aylık verilerden yararlanarak SUE’nin zamana bağlı mevsimsel ve aylık etkilerden arındırılmış genel eğilimi görülmektedir.

Sanayi Üretim Endeksi Ocak 2008’de en yüksek değerine ulaştıktan sonra artış eğilimi tersine dönmüş ve genel eğilim olarak baz yılındaki değerine Nisan 2009 yaklaşmıştır. Bu durum sanayi sektöründeki çöküşün önemli bir göstergesidir.

Sanayi Üretim Endeksinde Grafik 7’de ortaya çıkan eğilimin en önemli nedeni dış talepteki azalmadır. Grafik 8’de Dünya ekonomisinin büyüme oranları ve satın alma gücü açısından dünya mal ticaretini belirleyen ülkelerin gelişme hızları sunulmaktadır.

Burada dikkat çeken önemli nokta gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranlarındaki yüksekliktir. Bu yüksekliğin anan nedeni G7 ve Avrupa Birliği gibi ülkelerdeki büyümedir. Nitekim söz konusu ülkelere ait büyüme oranlarındaki azalma gelişmekte olan ülkelerin de büyüme hızını düşürmüştür. Grafik 8’de bu durum izlenmektedir.

Grafik 7: Ocak 2005-Ekim2009 Sanayi Üretim Endeksi Zamana Bağlı Eğilimi (Trend –Cycle)

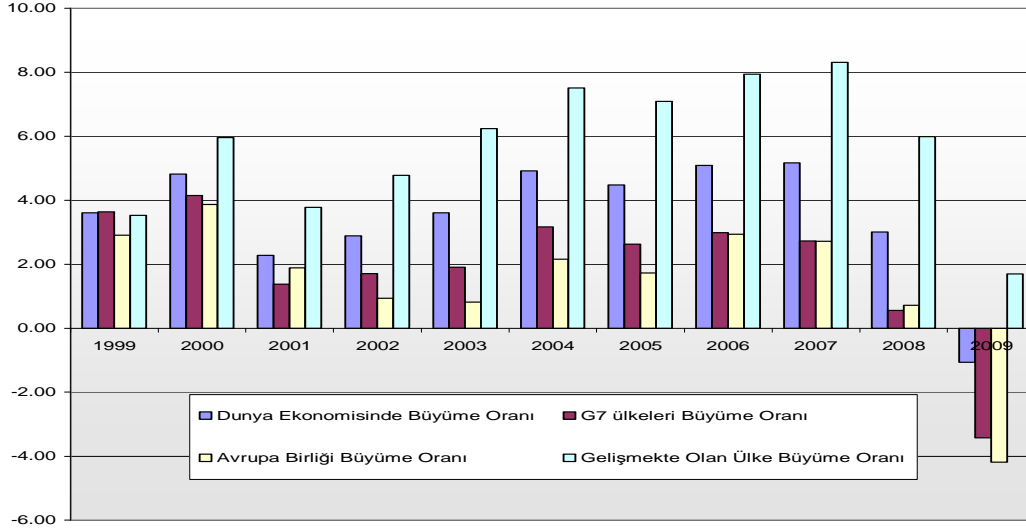

Kayna k: TCMB EVDS Yararlanarak EBSO Araştırma ve İstatistik Şefliği tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 8’de 1999 yılından sonra ortaya çıkan dünya ekonomisindeki konjonktürün etkisinin Türkiye Ekonomisinin iç dinamiklerinden daha yüksek oranda etkili olmasına bağlı olarak ekonomik büyüme de özellikle dış ticaret çarpanı kanalından önemli bir gelir artışını ortaya çıkarmıştır.

Ancak bu ele alınan zaman dönemi içinde sanayimizin önemli ölçüde rekabet gücünü azaltan ve ülkemizin mukayeseli avantajlara sahip olduğu sektörlerde bile bu avantajın kaybolmasına yol açan önemli fiyat gelişmeleri olmuştur. Bu fiyat gelişmesine yol açan en önemli neden döviz kurlarıdır.

Grafik 8: Dünya Ekonomisinde Büyüme Oranları (%)

Kayna k: World outlook Database October 2009 yararlanarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de döviz kurlarının olması gereken denge düzeyinden sapmasının ve Türk Lirasının aşırı değerli hale gelmesinin iki önemli nedeni vardır. Bunlardan ilki Türkiye’de Ticarete konu olmayan mal sektörünün bu durumdan kâr etmesi, ikincisi de söz konusu sektörlerin dışarıdan borçlanarak iç finansal piyasalara döviz arz etmeleridir.

Tablo 4’de Türkiye Ekonomisinde özel sektörün yurt dışından kullandığı borcun dağılımı görülmektedir. 2009 yılı Ağustos ayı itibariyle Toplam kullanılan toplam fon 132 milyar dolardır. Bu borcun yaklaşık 55 milyar doları hizmetler sektörüne aittir. Söz konusu sektörün iç piyasaya dönük sektörler olduğu dikkate alınır, döviz kapasitesi yaratmadığı söylenebilir.

Bununla birlikte finansal kesimin borçlandığı yaklaşık 36,5 milyar Doların da tamamının sanayi sektörüne kullanılmamıştır. Ancak bu borçların anapara ve faizlerinin ödemesi geldiğinde döviz olarak ödenmesi gerekmektedir. Bu açıdan bu sektörler için TL’nin değer kazanması kambiyo kârlarını artırmaktadır.

Sanayi sektörümüz içinde önemli bir yer tutan Gıda sektörü de dış kaynak kullanan bir sektördür. Bu sektörü sırasıyla Tekstil ve Enerji sektörü izlemektedir. Söz konusu üç sektörün kullandığı dış kaynak yaklaşık olarak 17,5 milyar dolardır. Bu sektörlerinden iç piyasaya yönelik sektörler

olduğu dikkate alınrsa, Türkiye’de 100 Milyar Dolarlık dış kaynak kullanan özel sektör iç piyasaya dönük faaliyetlerde bulunanlardır.

Özel sektörün borcunun bu kadar yüksek olması ve bu borcun çevrilebilmesi için yeniden borçlanılması gerekmektedir. Uluslararası finansal piyasalar daralmıştır. Bu durum fon arzının düşmesine neden olarak bir likidite sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu borcun döviz kapasitesi yaratmayan sektörlerle ait olduğu ve borcun yüksekliği dikkate alınrsa TL’deki değer kaybı önemli bir kambiyo zararı ortaya çıkaracaktır.

Tablo 4: Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektör Dağılımı (Milyon \$)

SEKTÖRLER	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-1q	2009-2q	2009-7	2009-8
TOPLAM	29149	30081	36840	50503	82036	121431	140618	133777	133992	133618	132380
FINANSAL	4791	5285	8576	16067	28523	41916	41094	38106	37373	37090	36534
Bankalar	3023	3133	5798	12332	22069	30937	30047	28283	27775	27748	27622
Bankacılık Dışı Finansal Kuruluşlar	1768	2152	2778	3735	6454	10979	11047	9823	9598	9342	8912
FINANSAL OLMAYAN	24358	24796	28264	34436	53513	79515	99524	95671	96619	96528	95846
TARIM SEKTÖRÜ	78	69	154	193	218	242	382	362	414	436	435
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	76	62	147	188	210	234	373	354	406	428	427
Balıkçılık	2	7	7	5	8	8	9	8	8	8	8
SINAI SEKTÖRLER	12841	13075	14916	16287	25242	32559	41943	40428	40859	40408	40754
Madencilik ve Taşocakçılığı	442	321	518	678	2695	2896	3933	4038	4076	3695	3728
İmalat	7538	7859	9665	11627	18667	25196	30494	28705	28701	28493	28624
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı	1151	1269	1586	1943	2993	3829	6296	6071	6199	6206	6185
Tekstil ve Tekstil Ürünleri İmalatı	1110	1429	1936	2030	2567	3255	3330	3062	3059	3045	3084
Elektrik, Gaz, Buhar ve Sıcak Su Üretimi ve Dağıtım	4861	4895	4733	3982	3880	4467	7516	7685	8082	8220	8402
HİZMETLER SEKTÖRÜ	11439	11652	13194	17956	28053	46714	57199	54881	55346	55684	54657
İnşaat	1288	1249	1538	2054	3209	6655	8482	8088	8230	8269	8173
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Taşıt, motosiklet, kişisel ve ev	1433	1885	2632	3786	5220	7906	8387	7760	7548	7461	6504
Oteller ve Lokantalar	365	513	697	1005	1847	2721	3060	2907	3022	3029	3053
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	3552	3236	2882	3007	5515	14507	15773	15593	15813	15849	15879
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	1	4	5	1	5	6	6	7	6	4	4
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	3917	4043	4605	6478	9156	11665	18015	17161	17373	17686	17673
Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik	69	39	29	23	1024	595	118	116	118	117	117
Eğitim	52	59	64	116	152	188	133	120	126	127	127
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	270	157	179	344	526	890	1010	976	910	915	903
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	490	465	559	1135	1395	1578	2215	2153	2200	2227	2224

Kaynak: T.C. Hazine Müsteşarlığı Aylık Ekonomik Göstergeler

Sanayileşme stratejimiz ve yapımız dış ticarete göre yapılanmış olsa da büyümenin istenmesi talep edilmesi Stratejimizi ihracata dayalı olmaktan çıkarıp dışa dayalı bir üretime dönüştürmüştür. Büyümenin “dayanılmaz hafifliği” dış ticaret politikalarından ödün verilmesine yol açmış içe dönük bir ekonomik büyüme modeli benimsenmeye başlanmıştır.

İthal ikameci uygulamalar özel sektör tarafından benimsenmiştir. Bu durum sektörlerin gelişiminde önemli bir asimetrik durumdur. Söz konusu sektörlerin ithalat talebini canlı tutmaları ve ayrıca ihracata yönelik çalışan firmaların kurlardaki gelişmeye bağlı olarak yurt dışından girdi kullanmaları, ithalatı artırmaktadır.

Döviz kurlarındaki gelişmeler ticarete konu olan mal sektörlerinde bile yabancı girdi kullanımını artırmaktadır. Bu ihracattaki artışa rağmen dış açığın artmasına yol açmaktadır. Türkiye'nin bugün için bir döviz sorunu ile karşı karşıya kalmamasının en önemli nedeni ekonomik büyümedeki yavaşlama ve dünya finansal piyasalarında ortaya çıkan döviz fazlalığıdır.

Tablo 5: Net Uluslar arası Yatırım Pozisyonu (Milyon \$)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-1q	2009-2q	2009-7	2009-8	2009-9
Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu	-84730	-85447	-105874	-127824	-174828	-206646.49	-314852.14	-199206.16	-182685.44	-239487.66	-261758.31	-265616.21	-273014.75
Varlıklar	52218	62270	73713	86012	105871	142470.51	167407.86	176321.84	169412.36	169791.14	171981.49	173632.59	172547.05
Yükümlülükler	136948	147717	179587	213836	280699	349117	482260	375528	352097.8	409278.8	433739.8	439248.8	445561.8
Yurtiçinde doğrudan yatırımlar	19677	18789	33537	38523	71293	95089	153992	70766	68714	107779	123078	123337	128813
Sermaye	18047	16259	30936	37169	69927	93447	150908	67265	65350	104155	119427	119619	125009
Diğer sermaye	1630	2530	2601	1354	1366	1642	3084	3501	3364	3624	3651	3718	3804
Portföy yatırımları	24710	23883	30024	45751	72606	84410	120629	68802	59046	75353	83606	87414	88541
Diğer yatırımlar	92561	105045	116026	129562	136800	169618	207639	235960	224337.8	226146.8	227055.8	228497.8	228207.8

Kaynak: TCMB

Türkiye Ekonomisi uluslararası net yatırım pozisyonu açısından değerlendirildiğinde Türkiye net açık veren bir ülkedir. Bu krizde Türkiye'nin bir döviz sorunuyla karşı karşıya kalmamasının önemli nedeni Net uluslararası yatırım pozisyonundan da izleneceği gibi 2007 yılında Türkiye'nin dış yükümlülüklerinde 106 milyar dolarlık bir azalma olmuştur. Bu azalmanın nedeni Türkiye Ekonomisinden doğrudan bu miktarda bir sermaye çıkışı değildir. Daha çok Yükümlülüğü temsil eden finansal araçların fiyatlarındaki düşmedir.

Nitekim Tablo 6'danda izlendiği gibi ödemeler bilançosu finansal hesaplarında bu oranda bir akım yoktur. Buradaki özellikle Portföy yatırımlarındaki azalmanın nedeni finansal araçların fiyatlarındaki düşmedir. Tablodan izleneceği gibi yükümlülüklerdeki artış finansal araçların fiyatlarındaki değişmeye bağlı olarak artmıştır. Bu durumun önemli sonucu finansal piyasalarda finansal araçların fiyatlarındaki artışın, yüksek miktarda döviz talebine de neden olmasıdır.

Tablo 6: Ödemeler Dengesi (Milyon \$)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CARİ İŞLEMLER HESABI	3760	-626	-7515	-14431	-22088	-32051	-38219	-41812
İhracat f.o.b.	34729	40719	52394	68535	78365	93611	115364	140,801
İthalat f.o.b.	-38092	-47109	-65883	-91271	-111366	-134573	-162041	-193,781
Mal Dengesi	-3363	-6390	-13489	-22736	-33001	-40962	-46677	-52980
Hizmetler Dengesi: Gelir	15203	14031	17952	22941	26757	25407	28615	34,807
Hizmetler Dengesi: Gider	-6067	-6146	-7441	-10144	-11423	-11713	-15292	-17,587
Mal ve Hizmet Dengesi	5773	1495	-2978	-9939	-17667	-27268	-33354	-35760
Gelir Dengesi: Gelir	2,753	2,486	2,246	2651	3608	4383	6,420	6,880
Gelir Dengesi: Gider	-7,753	-7,040	-7,803	-8260	-9483	-11074	-13,528	-15,045
Mal, Hizmet ve Gelir Dengesi	773	-3059	-8535	-15548	-23542	-33959	-40462	-43925
Cari Transferler	2987	2433	1020	1117	1454	1908	2243	2,113
SERMAYE HESABI								
FİNANS HESABI	-14557	1172	7162	17702	42660	42689	48637	33636
Yurtdışında Doğrudan Yatırım	-497	-143	-480	-780	-1064	-924	-2106	-2,549
Yurtiçinde Doğrudan Yatırım	3352	1082	1702	2785	10031	20185	22046	18,334
Portföy Hesabı-Varlıklar	-788	-2096	-1386	-1388	-1233	-4029	-2063	-1,276
Portföy Hesabı-Yükümlülükler	-3727	1503	3851	9411	14670	11402	2780	-3,770
Hisse Senetleri	-79	-16	905	1427	5669	1939	5138	716
Borç Senetleri	-3648	1519	2946	7984	9001	9463	-2358	-4,486
Diğer Yatırımlar-Varlıklar	-601	-777	-986	-6983	-578	-13437	-4858	-10896
Merkez Bankası	-39	-30	-28	-24	-16	0	2	2
Genel Hükümet								
Bankalar	233	643	348	-5324	-149	-11018	-3394	-9,125
Diğer Sektörler	-795	-1390	-1306	-1635	-413	-2419	-1466	-1,773
Diğer Yatırımlar-Yükümlülükler	-12296	1603	4461	14657	20834	29492	32838	33793
Merkez Bankası	735	1336	497	-209	-787	-1268	-1450	-1,791
Genel Hükümet	-1977	-669	-2194	-1163	-2165	-712	82	1,723
Bankalar	-9644	-2016	2846	6564	10524	11704	3735	8,225
Diğer Sektörler	-1410	2952	3312	9465	13262	19768	30471	25,636
Cari,Sermaye ve Finansal Hesaplar	-10797	546	-353	3271	20572	10638	10418	-8176
NET HATA VE NOKSAN	-2127	-758	4450	1071	2628	-13	1597	5418
GENEL DENGE	-12924	-212	4097	4342	23200	10625	12015	-2758
REZERV VARLIKLAR (*)	12924	212	-4097	-4342	-23200	-10625	-12015	2758
Resmi Rezervler	2694	-6153	-4047	-824	-17847	-6114	-8,032	1,057
Uluslararası Para Fonu Kredileri	10230	6365	-50	-3518	-5353	-4511	-3983	1,701
Ödemeler Dengesi Finansmanı								

Kaynak: TCMB

III. 2010 YILI İÇİN BEKLENTİLER

Türkiye Ekonomisi 2010 yılında dünya ekonomisinin krizden çıkma eğilimine bağlı olarak büyüme potansiyeli olan bir ekonomidir. Ancak Türkiye Ekonomisinin durgunluktan çıkması için iç talebe dayalı bir politika uygulanması durumunda, Türkiye'nin enflasyon hedeflemesine yönelik politikaları tekrar ele alması ve yeni politikalar dizisi oluşturması gerekmektedir.

Reel sektör yatırımları sonucu, istihdamın artacağı, üretimin ve buna paralel ihracatın da artacağı kaçınılmazdır. Ancak Türkiye'nin en önemli konularının başında enerji gelmektedir. 2023 yılında hedeflenen 500 milyar \$ ihracatı yapacak enerji kaynakları mevcut değildir. Nükleer enerji mutlaka ülkemizde uygulanmalıdır. IMF anlaşması mutlaka ülkemiz menfaatleri doğrultusunda yapılmalıdır ve gelecek olan paranın kullanımı dövizin aşağıya gitmemesi yolunda tedbir alınarak değerlendirilmeli, düşük kur yüksek faiz uygulamasının ihracatçıyı rekabet edemez hale getirdiği tecrübesi göz önüne alınmalıdır.

2010 yılından itibaren dünya ekonomisinde yeni bir parasal yapılanmanın ortaya çıkacağı anlaşılmaktadır. Bu yeni parasal yapılanmada ülkelerin dış borçlanma veya dış kaynak sağlanmasında IMF ile anlaşmış olmalarının eskisine göre daha önemli olacağı öngörülmektedir.

2010 yılı Türkiye Ekonomisi için erken genel seçim olasılığının olduğu bir yıldır. Erken genel seçim olmasa bile, 2011 yılının seçim yılı olduğu dikkate alındığında Türkiye bir seçim tartışması içine sürüklenmiş olacaktır. Bu nedenle, Hükümet işsizlikle mücadele yönünde politikalara ve bu kapsamda, ekonominin büyüme hızını artıracak uygulamalara ağırlık verecektir. Bunun için inşaat sektörünü hareketlendirecek yatırımlara yönelecektir. Türkiye'de inşaat sektörünün büyümesini engelleyecek önemli kısıtların başında, ekonomide önemli bir arz edilmiş konut stokunun varlığı gelmektedir. İnşaat maliyetlerinin artışına karşın, gayrimenkullerin fiyatlarındaki düşüşler dikkate alındığında, inşaat sektöründeki hareketlenmenin tamamen devletin yatırımları yoluyla olacağını tahmin etmekteyiz.

Hangi açıdan bakarsanız bakın, 2010 yılı ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Gelecek hedefleri olan ve bu hedefleri gerçekleştirmek için sahip olduğu potansiyeli ile, Türkiye'nin artık daha fazla zaman kaybına tahammülü yoktur. Bu nedenle 2010 yılının en verimli şekilde değerlendirilmesi, birlik ve beraberliği sağlayan politikaların yürütülmesi, Bölgesel güç olma yolundaki avantajlarını en iyi şekilde kullanması en büyük temennimizdir.

KAYNAKÇA

T.C. Hazine Müsteşarlığı Aylık Ekonomik Göstergeler, www.hazine.gov.tr

IMF, Global Stability Report, October 2009,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/GFSR/index.htm>

IMF, World Economic and Financial Surveys, World outlook Database October 2009,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/index.aspx>

TCMB, Finansal İstikrar Raporu, Kasım 2009, www.tcmb.gov.tr

TCMB, Enflasyon Raporu, 2009, www.tcmb.gov.tr

TÜİK, www.tuik.gov.tr